

Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan

Päivi Rissanen & Janne Jalava
12.5.2025

Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan.

Päivi Rissanen & Janne Jalava

Tiivistelmä

English summary

Lähtökohdat: Artikkelissa tutkitaan suomalaisten tuntemaa luottamusta mielenterveysjärjestöjä kohtaan. Lähtökohtana on Niklas Luhmannin systeemiteoreettinen lähestymistapa, jossa erotellaan luottamukset lajit: tuttuus, luottamus ja systeemiluottamus.

Menetelmät: Tutkimus pohjautuu vuonna 2023 toteutettuun Mielenterveysbarometrikyselyyn (n=2 126), jota analysoitiin ristiintaulukoimalla ja binäärisellä logistisella regressioanalyysillä.

Tulokset: Mielenterveysjärjestöjä kohtaan tunnettu luottamus aktivoituu harvoin, mutta yli puolet suomalaisista luottaa niihin organisaatioina ja yhteiskunnallisina toimijoina ja olisi valmis hakemaan niistä apua omaan mielenterveysongelmaansa. Positiiviset näkemykset järjestöistä ja luottamus sosiaalisissa suhteissa lisäsivät systeemiluottamusta.

Päätelmät: Tulokset viittaavat siihen, että mielenterveysjärjestöt voisivat toimia yhteistyökumppaneina muiden järjestöjen ja julkisen sektorin kanssa nykypäivän mielenterveysongelmien hoidon kriisin ratkaisemisessa.

Ydinviestit

Tämä tiedettiin

- Järjestötoiminnalla on pitkät perinteet Suomessa.
- Järjestötoiminta on muutoksessa.
- Järjestötoiminnan rahoituksen muutokset voivat vaikuttaa järjestöjen asemaan ja toimintamahdollisuuksiin.

Tämä tutkimus opetti

- Mielenterveysjärjestöjä kohtaan tunnettu luottamus vaihtelee luottamuksen lajin perusteella.
- Suomalaiset luottavat mielenterveysjärjestöihin mahdollisina avun hakemisen paikkoina.
- Mielenterveysjärjestöjä kohtaan tunnettu luottamus aktivoituu harvoin.
- Luottamus on selkeästi yhteydessä järjestöjen tuntemiseen, käsityksiin niiden toiminnasta ja asenteisiin mielenterveysongelmia kohtaan

Johdanto

Kansalaisjärjestöjen tulevaisuudesta sekä niiden roolista sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmässä on keskusteltu kauan. Valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden kiristynyt talous on lisännyt keskustelua järjestöjen tehtävistä mielenterveysongelmien hoidossa julkisen palvelujärjestelmän rinnalla. Järjestöjen odotetaan kantavan entistä enemmän vastuuta palveluista, joiden tuottamisesta julkinen sektori on perinteisesti vastannut. (Cresswell-Smith ym. 2021; Rautiainen ym. 2020)

Järjestöistä käytävän keskustelun toisena juonteena on niiden kriisi. Järjestöuskollisen osallistumisen on ennakoitu vähentyvän ja virtuaalisen, lyhytaikaisen sekä lyhytkestoisen toiminnan lisääntyvän. Uhkina ovat myös nuorten heikko sitoutuminen järjestötoimintaan ja jäsenistön ikääntyminen (Halava ym. 2018; Marjovuori 2014, 222–225). Kolmanneksi järjestötoiminnan rahoituksen muutokset ovat herättäneet huolta järjestöjen asemasta, toimintamahdollisuuksista ja rahoituksen riittävydestä (Peltosalmi ym. 2024).

Järjestö- ja vapaaehtoistoiminnalla on pitkät perinteet suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa ja suomalaiset osallistuvat toimintaan aktiivisesti. Joka neljäs suomalainen oli osallistunut jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai yhteisön toimintaan vuonna 2020 (Sotkanet 2020). Hieman harvempi (noin 16 %) 20 vuotta täyttäneistä suomalaista on osallistunut sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan (ATH).

Suomessa toimii neljä suurta valtakunnallista mielenterveysalan keskusjärjestöä: Mielenterveyden keskusliitto, Mieli ry, Mielenterveysomaisen keskusliitto – FinFami ja Psykosociala förbundet rf., joilla on paikallisia ja valtakunnallisia jäsenyhdistyksiä. Mielenterveyden keskusliitto on mielenterveysongelmia itse kokeneiden ihmisten järjestö, jonka toimintaan kuuluu edunvalvonta ja tuen tarjoaminen. Sillä on 125 jäsenjärjestöä, joissa on noin 12 300 henkilöjäsentä. Mieli ry:n perustehtävä on mielenterveyden edistäminen ja ongelmien ehkäisy. Siihen kuuluu 54 paikallista jäsenyhdistystä ja 32 valtakunnallista järjestöä. Toiminnassa on mukana lähes 150 ammattilaista ja yli 3000 vapaaehtoista. FinFami on omaistyön asiantuntijaorganisaatio. Sillä on 17 jäsenyhdistystä, joista 13 alueellisia. Ruotsinkielisellä Psykosociala förbundet rf:llä on 13 jäsenyhdistystä ja sen toimintaan kuuluu vaikuttamis-, edunvalvonta, ohjaus ja neuvontatyö sekä kurssitoiminta.

Mielenterveysjärjestöjen toiminta kattaa mielenterveyden edistämistä, kurssi- ja koulutustoimintaa, neuvontaa, edunvalvontaa, kriisityötä sekä vertais-, kokemusasiantuntija- ja vapaaehtoistoimintaa. Toimintaan osallistuvat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaiset ja opiskelijat, vapaaehtoiset, asiasta kiinnostunut väestö sekä ihmiset, joilla itsellä tai joiden läheisillä on tai on ollut mielenterveysongelmia. Mielenterveysjärjestöillä on keskeinen rooli mielenterveysongelmia kokevien edunvalvonnassa ja osallisuuden tukemisessa sekä mielenterveysongelmiin liittyvän stigman ja syrjinnän poistamisessa. (Finfami; Mielenterveyden keskusliitto ry; Mieli ry., Psykosociala förbundet rf.) Niiden toimintaan osallistuminen voi edistää mielenterveysongelmia kokevien hyvinvointia, arjen hallintaa ja sosiaalisuutta. Lisäksi ne voivat tarjota vertaisyhteisöjä ja mielekästä tekemistä. (Cresswell-Smith ym. 2021; Rissanen & Jurvansuu 2017; 2018).

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

Mielenterveyden edistäminen tarkoittaa yksilöiden voimavaroja vahvistavia toimintoja ja toimenpiteitä, kuten väestön mielenterveystaitojen lisäämistä, vanhemmuuden tukemista, yksinäisyyden ja kiusaamisen vastaista työtä, osallisuuden vahvistamista sekä syrjimättömyyden takaamista palveluissa ja yhteiskunnassa. Toimenpiteet auttavat arjessa, elämän muutoksissa ja kriiseissä ja toteutuvat useimmiten sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen ulkopuolella. (Valtioneuvosto 2025.) Mielenterveyden edistämällä voidaan ehkäistä mielenterveysongelmia, sillä se voi lisätä yhteisön positiivista mielenterveyttä. Ehkäisevät toimenpiteet keskittyvät riskitekijöiden tunnistamiseen ja niiden vähentämiseen ennen kuin ongelmat vaikeutuvat. Korjaavat toimenpiteet keskittyvät mielenterveysongelmien hoitoon ja kuntoutukseen sen jälkeen, kun ongelmat ovat ilmenneet. (Vorma ym. 2020; THL 2023.)

Suomessa mielenterveysjärjestöjen keskeinen rahoittaja on ollut Raha-automaattiyhdistys (RAY). Avustusten painopisteet ovat vaihdelleet, sillä rahoituksella on pyritty ratkaisemaan ajankohtaisia yhteiskunnallisia sosiaali- ja terveysongelmia. 2000-luvun alusta alkaen avustuksissa on panostettu mielenterveysongelmiin, päihderiippuvuuteen ja syrjäytymiseen. (Luoto & Wickström 2008; Ranta ym. 2020; STEA.) Yhteiskuntapoliittisten painopisteiden lisäksi järjestötoimintaan ovat vaikuttaneet avustusten määrä sekä yhdistyslaki ja valtionavustuslaki.

Vuonna 2017 RAY liitettiin Veikkaus Oy:n ja Fintoton kanssa valtion omistamaksi rahapeliyhtiöksi Veikkaus Oy:ksi. Nykyisin sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) vastaa sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtionavustusten hakemuskäsittelystä, avustusehdotusten valmistelusta, avustusten maksamisesta ja niiden käytön seurannasta. Sosiaali- ja terveysministeriö tekee päätökset järjestöille myönnettävistä valtionavustuksista, ja STEA on sen yhteydessä toimiva valtionapuviranomainen. Vuoden 2024 alusta suora side Veikkaukseen katkesi, kun rahapelitoiminnan tuotoilla rahoitetut avustukset siirrettiin valtion budjettirahoitukseen (STEA), mikä vaikuttaa mielenterveysjärjestöjen toimintaan ja rahoitukseen.

Petteri Orpon hallitusohjelmassa tunnistetaan mielenterveyspalvelujen kriisi sekä mielenterveysongelmien hyvän hoidon ja niiden ennalta ehkäisemisen merkitys. Painopistettä ollaan siirtämässä erikoissairaanhoidon korjaavista palveluista perusterveydenhuollon palveluihin, varhaiseen apuun, tukeen ja ennaltaehkäisyyn. (Hallitusohjelma 2023.) Samanaikaisesti on kuitenkin leikattu ja leikataan sosiaaliturvan, sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä järjestöjen rahoituksesta (Valtioneuvosto 2025).

Järjestöjen toimintaa on tutkittu paljon vapaaehtois- ja vertaistoiminnan (Jurvansuu & Rissanen 2019; Marjovuo 2014; Rissanen & Jurvansuu 2017; 2018), järjestöllisen pääoman (Siisiäinen 2000) sekä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tulevaisuuden (Aalto-Kallio ym. 2023) näkökulmista, mutta väestötason tutkimusta mielenterveysjärjestöjen toimintaan kohtaan tunnetusta luottamuksesta ei ole tehty. Mielenterveysongelmien hoidon tarpeen lisääntyessä ja järjestöjen roolin muuttuessa on tärkeää analysoida suomalaisten käsityksiä mielenterveysjärjestöistä, niiden toiminnasta ja niitä kohtaan tunnetusta luottamuksesta.

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella suomalaisen väestön tuntemaa luottamusta mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan eri näkökulmista. Tarkastelemme ensinnäkin mielenterveysjärjestöjen tuttuutta eli niiden tuntemista ja toimintaan osallistumista, jota kutsumme aktivoituneeksi luottamukseksi. Toiseksi selvitämme väestön käsitystä mielenterveysjärjestöjen toiminnan merkityksestä kysymällä mielenterveysjärjestöjen tuen tärkeydestä mielenterveyskuntoutujien hyvinvoinnille. Käytämme tietoja selvittäessämme suomalaisten mielenterveysjärjestöjä kohtaan tuntemaa luottamusta valmiutena hakea niistä apua mielenterveysongelmiin.

Päättämiskysymyksenä on, kuinka yksilölliset ja sosioekonomiset tekijät, asenteet ja käsitykset mielenterveysjärjestöistä ovat yhteydessä niitä kohtaan tunnettuun luottamukseen eli valmiuteen hakea niistä apua omaan mielenterveysongelmaan. Käytämme pääasiallisena tulkinnaalisena kehyksenä Niklas Luhmannin luottamusanalyysiä. Sitä on sovellettu mielenterveysongelmiin liittyvien järjestelmien, kuten lääketieteen, hoivan ja kuntoutuksen saralla (esim. Jalava & Koiso-Kanttila 2013; Virtanen 2013), muttei tietääksemme aikaisemmin asenteiden tutkimuksessa.

Luottamuksen käsite ja toiminta

Luottamuksen käsitettä on analysoitu paljon yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Saksalaisen sosiologian klassikko, Georg Simmel, liitti luottamukseen vahvan moraalisen arvolatauksen. Hän näki luottamuksen toimivan sekä yksilöiden kautta että laajemmin. Simmel määritteli luottamuksen moraaliseksi ja institutionaaliseksi voimaksi. (Möllering 2001, 405; Simmel 1950). Talcott Parsons taas määritteli luottamuksen yksilölliseksi ominaisuudeksi. Se perustuu sosiaalisessa yhteisössä vallitseviin normeihin ja arvoihin, joten muukalaisiin tai itselle vieraisiin sosiaaliin yhteisöihin kuuluviin ihmisiin luottaminen ei ole rationaalista. Parsons analysoi kansalaisten ja eri professioiden, kuten lakimiesten ja lääkäreiden, välistä luottamusta. Samaan sosiaaliseen yhteisöön kuuluvat kansalaiset luottivat professioiden edustajiin, vaikka he eivät tunteneet näitä henkilökohtaisesti, sillä luottamus perustui jaettuun normeihin ja arvoihin. (Parsons 1966; 1978)

Modernin sosiologisen luottamustutkimuksen klassikkona voidaan pitää saksalaista Niklas Luhmannia (1979; 1988). Hän sai vaikutteita Parsonsilta ja Simmeliltä. Luhmann kritisoi aiempaa luottamustutkimusta siitä, ettei siinä erotettu tuttuutta (familiarity), luottamusta (trust) ja systeemi-luottamusta (confidence) toisistaan. Luhmannin (1979; 1988) mukaan tuttuus on välttämätöntä arjessa. Se on sidoksissa yksinkertaisiin asioihin, kuten siihen, että voin ”luottaa” auringon nousevan huomennakin. Yksilön kyky luottaa toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan perustuu tuttuudelle eli tutuille asioille ja aiemmille kokemuksille. Yksilöiden välisen luottamuksellisen kommunikaation syntyminen edellyttää tuttuutta (Jalava 2006), vaikka kaikki ihmiset eivät kuitenkaan ole tuttuja tai kuulu samaan yhteisöön. Luottaessamme otamme siis tietoisesti riskin ja annamme toiselle osapuolelle mahdollisuuden käyttää valtaa, joka voi tarkoittaa sosiaalista tukea tai hyväksikäyttöä. Tästä syystä tarvitsemme

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

luottamukselle takeita, kuten tietoa tai instituutioita. Luottamuksen voi vain saada tai ansaita, eikä sitä voi vaatia. Lisäksi luottamus on haavoittuva ja sen voi kadottaa helposti. (Luhmann 1979; 1988)

Luhmannin mukaan ihmissuhteet ja niiden kautta tapahtuva kompleksisuuden vähentäminen luottamuksen avulla ei riitä, vaan tarvitaan systeemiluottamusta. Se tarkoittaa organisaatioihin, systeemeihin ja instituutioihin sekä niiden funktioihin luottamista. Systeemiluottamus liittyy nyky-yhteiskunnan kommunikatiivisiin koodeihin ja alasysteemeihin, jotka vaikuttavat yksilöihin, mutta eivät ole sidoksissa yksilöiden väliseen kommunikaatioon (Luhmann 1979; 1988). Systeemiluottamus on epäpersonoitua, eikä yksilö voi kontrolloida yhteiskunnan instituutioita, joten nyky-yhteiskunnassa eläminen edellyttää alasysteemien funktionaaliseen toimintaan luottamista (Jalava 2006). Systeemiluottamus perustuu tuttuuteen eli siihen, että tiedämme, miten rahaa käytetään taloudellisessa järjestelmässä, valtaa poliittisessa järjestelmässä tai tunnemme terveydenhoitojärjestelmän toimintaperiaatteet (Luhmann 1979; 1988). Luottamus on siis välttämätöntä ja se on tehokas tapa hallita nykyaikaisen yhteiskunnan kompleksisuutta ja riskejä (Luhmann 1988). Systeemiluottamus edellyttää kuitenkin luottamusta ja yksilöiden välisiä suhteita (Jalava 2006).

Luhmannin luottamusteoria on vaikuttanut useisiin yhteiskunnan toimintaa käsitteleviin analyyseihin. Anthony Giddens (1990) erottaa luottamuksen ja systeemiluottamuksen toisistaan. Hänen ajattelussaan luottamus konkretisoituu yksilöiden välisissä suhteissa, ja systeemiluottamus tuo turvaa jokapäiväiseen elämään. Giddens korostaa systeemiluottamuksen merkitystä. Nyky-yhteiskunnassa elämme asiantuntijasysteemien vaikutuksen alaisina ja kohtaamme eri alojen asiantuntijoita. Systeemiluottamus korostuu kohtaamisissa. Esimerkiksi potilaan ja lääkärin kohdatessa, hyvä hoitokokemus voi vahvistaa systeemiluottamusta järjestelmää kohtaan, kun taas heikkomuotoinen hoito tai sinne pääsemättömyys heikentää sitä. (Jalava 2006, 58–59.)

Piotr Sztompka (1999) analysoi luottamuksen rakentumista ja vaikutuksia kolmesta näkökulmasta. Yksilöiden välinen luottamus luo heidän välilleen aktiivisia suhteita, jotka vähentävät riskejä. Luottamusta rakennetaan myös yhteisöissä, kuten järjestöissä ja organisaatioissa. Luottamus näihin yhteisöihin lisää sosiaalisia suhteita ja mahdollisuuksia erilaisiin aktiviteetteihin, jolloin voimme puhua sosiaalisen pääoman kasvusta ja sen merkityksestä elämään (Ilmonen 2000; Putnam 1995). Sztompka (1999, 110–112) korostaa systeemiluottamuksen merkitystä, jonka hän määrittelee yhteiskunnan kulttuurisen kehityksen tulokseksi. Sen takeena ovat toimivat yhteisöt, jotka motivoivat toiminnallaan luottamaan laajemmin.

Yhteinen tekijä näille luottamusteorioille ovat riskit, niiden ottaminen ja ”kesyttäminen”. Riski liittyy yksilöiden välisiin luottamussuhteisiin ja yhteisöjä, organisaatiota ja muita systeemejä kohtaan tunnettuun systeemiluottamukseen. Luottamus on myös tulevaisuusorientoitunutta. Kaj Ilmonen (2000, 35) kiteyttää luottamuksen merkityksen seuraavasti:

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

”Luottamuksen edellyttämät roolineuvottelut vaativat turvattuja olosuhteita, joissa esimerkiksi pakon ja väkivallan käyttö on poissuljettu. Tällaisessa ympäristössä ”toisten” ihmisten toiminta on ennakoitavissa ja heidän läsnäolonsa koetaan turvalliseksi. Tulevaisuuden hallinta, joka voi olla kuvitteellista tai johtua ihmisistä tai instituutioista, synnyttää luottamusta. Se on vahvempaa, jos se saa henkilötasolla tuekseen institutionaalisia, suhteellisen pysyviä ja yhteiskunnan jäsenten hyvin tuntemia toimintamalleja.”

Tutkimuksemme kontekstissa avun hakemisen mielenterveysongelmiin voi määritellä riskinottamiseksi niihin liittyvän stigman ja häpeän vuoksi. Stigmatisaation lisäksi avun hakemista voi estää vähäinen tai puuttuva systeemiluottamus eli epäluottamus mielenterveyspalveluja kohtaan (Andrade ym. 2014). Se voi olla yhteydessä huonoihin kokemuksiin avun saamisesta (Rickwood ym. 2007), käsityksiin hoidon hyödyttömyydestä tai avun hakemisen ja saamisen vaikeudesta (O’Connor ym. 2014; Salaheddin & Mason 2016).

Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät

Aineistona käytämme Mielenterveyden keskusliiton mielenterveysbarometrikyselyä, joka teetettiin vuoden 2023 tammikuussa Kantar TNS Oy:llä. Kyseessä on verkkopohjainen kuluttajapaneeli, jonka jäsenet ovat 15–79-vuotiaita suomalaisia. Kantar kutsuu jäseniä paneeliin, kyselyihin vastaaminen on vapaaehtoista, ja vastaajia palkitaan lahjakorteilla.

Barometrikysely on toteutettu vuodesta 2005 lähtien vuoden tai kahden välein. Kyselyssä kartoitetaan suomalaisen väestön mielenterveysongelmiin liittyviä asenteita ja käsityksiä. Vuoden 2023 aineisto koostuu 2 126 henkilön vastauksesta. Vastaajat on valittu kuntakohtaisena satunnaisotantana edustamaan suomalaista väestöä sukupuolen, iän ja maatihteellisen alueen perusteella.

Tutkimuksen taustamuuttujat

Tutkimuksen demografisina ja sosioekonomisina taustamuuttujina olivat vastaajan sukupuoli, ikä, sosioekonominen asema ja arvio omasta taloudellisesta tilanteesta. Mahdollista avun hakemisen tarvetta sekä aiempia kokemuksia avun hakemisesta ja saamisesta mielenterveysongelmiin arvioimme kysymyksellä, *”Oletko hakenut ja saanut apua mielenterveysongelmaan julkiselta tai yksityiseltä sektorilta tai järjestöstä?”* Vastausvaihtoehdot olivat *”En ole hakenut apua, koska en ole tarvinnut sitä”*, *”En ole hakenut apua, vaikka olisin tarvinnut sitä”*, *”Olen hakenut apua, mutten ole saanut sitä”*, *”Olen hakenut apua, mutta olen saanut sitä riittämättömästi”*; *”Olen hakenut apua ja saanut sitä riittävästi”* tai *”En osaa sanoa”*. Yhdistimme apua ei lainkaan (n=54) saaneet apua riittämättömästi (n=182) saaneiden kanssa samaan ryhmään vastausten lukumäärien perusteella. Sosiaalisen riskin ottamisen valmiutta tarkastelimme väittämän *”Jos minulla olisi mielenterveysongelma, kertoisin siitä työtovereilleeni”*, kautta. Vastausvaihtoehdot olivat viisiluokkainen täysin samaa mieltä – täysin eri mieltä. Aineiston jakaumat taustamuuttujittain on esitetty [taulukossa 1](#).

Mielenterveysjärjestöjen toimintaan osallistumista ja luottamusta kuvaavat muuttujat

Selvitimme mielenterveysjärjestöjen tuttuutta eli toiminnan tuntemista ja siihen osallistumista eli aktivoitunutta luottamusta kysymyksellä *”Kuinka hyvin tunnet mielenterveysjärjestöjen toimintaa”*. Vastausvaihtoehdot olivat: *”Olen osallistunut/osallistun itse mielenterveysjärjestön toimintaan”*, *”Olen jonkin mielenterveysjärjestön jäsen”*, *”Tiedän jonkin/joitakin mielenterveysjärjestöjä nimeltä”*, *”Olen joskus kuullut mielenterveysjärjestöjen toiminnasta, mutten tunne niiden toimintaa tarkemmin”* tai *”En ole koskaan kuullut mielenterveysjärjestöistä”*. Yhdistimme vastausvaihtoehdot *”Olen osallistunut toimintaan”* (n=90) ja *”Olen jonkin mielenterveysyhdistyksen jäsen”* (n=26) vastausten lukumäärien perusteella. Puhumme jatkossa toimintaan osallistumisesta.

Suomalaisten tuntemaa luottamusta mielenterveysjärjestöjen toiminnan merkitykseen selvitimme kysymyksellä: *”Kuinka tärkeää mielenterveysjärjestöjen tarjoama tuki on mielenterveyskuntoutujien hyvinvoinnille.”* Vastausvaihtoehdot neliportaisella asteikolla erittäin tärkeää – ei lainkaan tärkeää. Yhdistimme analyysejä varten vaihtoehdot *”Ei kovin tärkeää”* (n=46) ja *”Ei lainkaan tärkeää”* (n=16) *”Ei tärkeää”* -luokaksi vastausten lukumäärien perusteella.

Kolmanneksi tarkastelimme suomalaisten tuntemaa systeemiluottamusta mielenterveysjärjestöjen toimintaa kohtaan kysymyksellä *”Kuinka todennäköisesti hakisit apua mielenterveysongelmiin mielenterveysjärjestöstä?”*. Vastausvaihtoehdot olivat: *”Varmasti”*, *”Todennäköisesti”*, *”Luultavasti”*, *”Varmasti ei”* ja *”En osaa sanoa”*. Yhdistimme kaksi ensimmäistä vaihtoehtoa luokaksi *”hakisi apua todennäköisesti”* ja muut luokaksi *”hakisi apua epätodennäköisesti”*. Jakaumat on esitetty [taulukossa 2](#).

Käytimme analyyseissä suoria jakamia tarkastellessamme väestön suhtautumista mielenterveysjärjestöihin ja niiden toimintaan. Toiseksi käytimme ristiintaulukointia ja siihen liittyvää Fisherin eksaktia tai Pearsonin khi² -testiä kuvatessamme avun hakemisen valmiutta mielenterveysjärjestöstä väestöryhmittäin. Syvensimme tarkastelua binaarisen logistisen regressionanalyysin avulla. Täysin vakioidut mallit muodostettiin taaksepäin askeltaen (LR). Malleista raportoimme vetosuhteet (OR), 95 prosentin luottamusvälin (LV) ja merkitsevyyden, Nagelkerke R neliön arvon sekä Hosmer ja Lemeshow Testin khi² arvon ja testin merkitsevyyden. Sosiaalista asemaa ja asenteita kuvaavat muuttujat korreloivat usein keskenään. Valitsemiemme muuttujien väliltä ei löytynyt voimakasta korrelaatiota (Spearman rho-arvot pienempiä kuin 0,428), joten muuttujien väliltä ei löytynyt voimakasta kollineaarisuutta. Analyysit on laadittu SPSS-ohjelmalla (versio 28).

Tulokset

Aluksi esittelemme suomalaisen väestön mielenterveysjärjestöjen toimintaan osallistumista eli aktivoitunutta luottamusta ja järjestöjen tuntemista (familiarity) sekä käsityksiä niiden toiminnasta, kuten toiminnan tärkeyttä (trust). Tämän jälkeen analysoimme tarkemmin henkilökohtaisten, sosioekonomisten ja edellä kuvattujen käsitysten yhteyttä mielenterveysjärjestöjä kohtaan tunnettuun luottamukseen (confidence), jota mittaamme avun hakemisen todennäköisyydellä. (ks. Luhman 1979; 1988.)

Mielenterveysjärjestöjen toimintaan osallistutaan harvoin, mutta niihin luotetaan organisaatioina

Alle kymmenesosa suomalaisista (6 %) osallistuu mielenterveysjärjestöjen toimintaan, mutta ne ovat nimeltä tuttuja hieman yli neljäsosalle. Puolet suomalaisista on joskus kuullut niistä, ja ainoastaan hieman yli kymmenesosa ei tunne mielenterveysjärjestöjä lainkaan. ([Taulukko 2.](#)) Jatkoanalyysien perusteella naiset (8 %), eläkeläiset (9 %), työttömät tai kotona lasten kanssa olevat (9 %) osallistuvat miehiä (4 %) ja muihin sosioekonomisiin ryhmiin kuuluvia, esimerkiksi ylempiä toimihenkilöitä (3 %), todennäköisemmin mielenterveysjärjestöjen toimintaan (ei taulukossa, sukupuolen ja sosioekonomisen aseman suhteen $p < 0,001$).

Vaikka toimintaan osallistumisella mittaamamme aktivoitunut luottamus oli vähäistä, mielenterveysjärjestöihin luotetaan organisaatioina. Luottamus ilmenee uskossa mielenterveysjärjestöjen tarjoaman tuen tärkeyteen mielenterveyskuntoutujien hyvinvoinnille. Lähes puolet piti sitä erittäin tärkeänä. Lisäksi yli puolet suomalaisista (57 %) olisi valmis hakemaan niistä apua omaan mielenterveysongelmaansa. ([Taulukko 2.](#))

Sosioekonomiset tekijät ovat yhteydessä avun hakemisen valmiuteen

Syvennämme mielenterveysjärjestöjä kohtaan tunnetun luottamuksen tarkastelua analysoimalla, eroaako suomalaisten valmius hakea niistä apua mielenterveysongelmiinsa henkilökohtaisten, sosioekonomisten, asenteisiin ja mielenterveysjärjestöihin liittyvien taustatekijöiden perusteella. Naiset ja ikääntyneet näyttävät luottavan miehiä ja erityisesti alle 30-vuotiaita todennäköisemmin mielenterveysjärjestöihin, mutta tilastollisesti erot ovat vain suuntaa antavia. Sen sijaan sosioekonomisen aseman mukaiset erot ovat tilastollisesti merkitseviä. Eläkeläisistä ja työntekijäammateissa toimivista noin 60 prosenttia olisi valmiita hakemaan apua järjestöistä. Sen sijaan opiskelijoista, työttömistä, kotona lasten kanssa olevista sekä johtavassa asemassa olevista ja yrittäjistä alle puolet hakisi niistä apua. ([Taulukko 3.](#))

Taloudellisen tilanteen merkitys näyttäytyi kaksinaisena. Erittäin hyvässä ja erittäin heikossa taloudellisessa tilanteessa elävät hakisivat muita epätodennäköisemmin apua mielenterveysjärjestöistä. Suhde avun hakemisen ja yksilön avun tarpeen sekä aiempien kokemusten välillä on mielenkiintoinen. Todennäköisimmin apua järjestöistä hakisivat ne, joilla ei ole ollut avun tarvetta eivätkä ole hakeneet apua aikaisemmin sekä ne, jotka ovat saaneet apua riittävästi. Näin ollen aiemmat kokemukset avun tarpeen tyydyttämättä jäämisestä joko Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

itsestä tai palvelujärjestelmästä johtuvasta syystä näyttäisivät vähentävän avun hakemisen todennäköisyyttä. ([Taulukko 3.](#))

Luottamuksen elementeistä tuttuus jakautui aineistossamme kokemukseen eli toimintaan osallistumiseen ja mielikuvaan (tunsi niitä nimeltä tai oli kuullut niistä) perustuvaksi tuttuudeksi. Näistä molemmat lisäsivät avun hakemisen todennäköisyyttä. Kolme neljäsosaa toimintaan osallistuneista voisi hakea apua järjestöistä, mutta vain joka kolmas heistä, joille mielenterveysjärjestöt olivat täysin vieraita. ([Taulukko 3.](#))

Toiseksi luottamus mielenterveysjärjestöjen toiminnan merkitykseen lisäsi selvästi avun hakemisen valmiutta. Yli 70 prosenttia heistä, joiden mielestä järjestöjen tuen merkitys mielenterveyskuntoutujien hyvinvoinnille on erittäin tärkeä, olisi valmis hakemaan niistä apua. Sen sijaan heistä, joiden mielestä järjestöjen tuki ei ole tärkeää, apua hakisi vain 16 prosenttia. ([Taulukko 3.](#))

Kolmanneksi valmius sosiaalisten riskien ottamiseen eli avoimuus omasta mielenterveysongelmasta oli yhteydessä suurempaan avun hakemisen todennäköisyyteen. Suurin osa heistä, jotka voisivat kertoa mielenterveysongelmastaan työkavereille, oli valmiita hakemaan apua järjestöistä. Sen sijaan alle puolet heistä, jotka eivät ongelmastaan avautuisi, olisi valmis hakemaan apua. ([Taulukko 3.](#))

Käsitykset mielenterveysjärjestöistä ja sosiaalisen riskin ottamisen valmius vaikuttavat avun hakemiseen

Syvennämme analyysiä suhteessa taustamuuttujiin käyttämällä binääristä logistista regressioanalyysiä. [Taulukossa 4.](#) esitellään ensin henkilökohtaisten, sosioekonomisten, asenteisiin ja mielenterveysjärjestöihin liittyvien tekijöiden yksittäistarkastelut. Sen perusteella demografiset ja sosioekonomiset tekijät, kuten ikä, sosioekonominen asema ja taloudellinen tilanne, riskinottamisen valmius sekä järjestöihin liittyvät tekijät, ovat yhteydessä todennäköisyyteen hakea apua mielenterveysjärjestöistä. Alle 30-vuotiaat hakisivat mielenterveysjärjestöistä apua muita ikäryhmiä epätodennäköisemmin. Eläkeläiset ja työntekijäasemassa olevat todennäköisemmin kuin johtavassa asemassa olevat ja yrittäjät.

Malli yksi on täysin vakioitu malli, joka muodostettiin henkilökohtaisista ja sosioekonomista taustamuuttujista. Kun eri taustamuuttujat otetaan huomioon se, ettei yksilöllä ole ollut aikaisempaa tarvetta eikä kokemusta avunhakemisesta, lisäsi todennäköisyyden avun hakemiseen mielenterveysjärjestöistä kaksinkertaiseksi verrattuna heihin, jotka olivat epätietoisia suhteesta aikaisempaan avun hakemisen tarpeeseen ja avun saamiseen. Tulotasoltaan he, jotka kokevat pärjäävänsä ja he, jotka joutuvat ajoittain tinkimään ostoksistaan hakisivat apua heikosti toimeentulevia todennäköisemmin.

Malliin kaksi lisättiin henkilökohtaisten ja sosioekonomisten tekijöiden lisäksi mielenterveysjärjestöjen tuttuus, käsitykset mielenterveysjärjestöjen tuottaman avun tärkeydestä ja valmius ottaa sosiaalisia riskejä. Järjestöihin ja riskinottamiseen liittyvät tekijät näyttävät olevan henkilökohtaisia ja sosioekonomisia tekijöitä selkeämmin suorassa yhteydessä avun hakemisen valmiuteen. Vahvimmat yhteydet löytyvät käsityksestä

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

mielenterveysjärjestöjen toiminnan merkityksestä mielenterveyskuntoutujen hyvinvoinnille, toiminnan tuttuudesta sekä avoimuudesta omaa mielenterveysongelmaa kohtaan. Mielenterveysjärjestöjen toiminnan merkityksen mielenterveyskuntoutujen hyvinvoinnille erittäin tärkeäksi arvoivat hakisivat järjestöistä apua huomattavasti todennäköisemmin kuin he, joiden mielestä toiminta ei ole tärkeää. Mielenterveysjärjestöjen toimintaan osallistuminen lisäisi avun hakemisen valmiutta nelinkertaiseksi verrattuna heihin, jotka eivät olleet kuulleet järjestöistä. ([Taulukko 4.](#))

Pohdinta

Suomalaisen väestön luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan vaihtelee luottamuksen lajin perusteella. Aktivoitunut luottamus eli mielenterveysjärjestöjen toimintaan osallistuminen vaikuttaa vähäiseltä (6 % oli osallistunut toimintaan), mikäli sitä verrataan järjestötoimintaan (Sotkanet 2020) ja sote-alojen järjestöjen toimintaan osallistumiseen (noin 16 % osallistunut) (ATH) sekä mielenterveysongelmien yleisyyteen. Suomalaiset näyttävät luottavan mielenterveysjärjestöihin organisaatioina ja yhteiskunnallisina toimijoina enemmän kuin aktivoituneen luottamuksen perusteella voisi odottaa. Luottamus ilmenee myönteisinä käsityksinä järjestöjen toiminnan merkityksestä. Hieman alle puolet (48 %) suomalaisista pitää mielenterveysjärjestöjen tarjoamaa tukea mielenterveyskuntoutujien hyvinvoinnille erittäin tärkeänä. Tämä on olennaista, koska selkeästi pienempi osuus väestöstä (5 %) pitää suomalaisia mielenterveyspalveluja erittäin hyvälaatuisina (Mielenterveysbarometri 2023). Toisaalta yli puolet suomalaisista (57 %) olisi valmis hakemaan mielenterveysjärjestöistä apua omaan mielenterveysongelmaansa eli tuntee systeemiä luottamusta niitä kohtaan.

Alhaista mielenterveysjärjestöjen toimintaan osallistumisen astetta ei selitä tiedon puuttuminen niiden olemassaolosta, sillä aineistomme mukaan suuri osa väestöstä on kuullut järjestöistä tai tuntee niitä nimeltä. Vähäiseen osallistumiseen löytyy useita syitä. Ensinnäkin ihmiset, joilla on mielenterveysongelmia, osallistuvat muita harvemmin kansalaisjärjestöjen toimintaan (Kaskela ym. 2014), vaikka haavoittuvimmassa asemassa olevat ovat sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tärkeä kohderyhmä (Jalava & Koiso-Kanttila 2013, 172). Tämä voi johtua esimerkiksi matkakustannuksista tai kulkemisen vaikeuksista. On myös mahdollista, etteivät toimeentulon kanssa kamppailevien ja erityisen vaikeassa elämäntilanteessa olevien voimavarat riitä toimintaan osallistumiseen. Käsitystä vahvistaa huolestuttava tuloksemme siitä, että taloudellisesti heikoimmin toimeentuleva ryhmä olisi muita harvemmin valmis hakemaan apua mielenterveysjärjestöistä. Näin ollen arjen haasteet ja voimavarojen käyttäminen taloudellisesta tilanteesta selviämiseen voivat rapauttaa yksilön luottamusta avun hakemista ja ehkä myös sen saamista kohtaan. Olisi tärkeää, että mielenterveysjärjestöt tarjoaisivat nykyistä aktiivisemmin apua ja tukea sekä pohtisivat eri ryhmien avun tarpeita ja erilaisiin tarpeisiin vastaamista.

Avun hakemisen valmiuden ja tulotason yhteys voi liittyä sosioekonomisiin ja asenteisiin liittyviin tekijöihin, sillä myös erittäin hyvin toimeentulevat hakisivat keskituloisia epätodennäköisemmin apua mielenterveysjärjestöistä. He voivat kokea muita harvemmin avun tarvetta tai hakisivat mieluummin apua muilta taholta kuin mielenterveysjärjestöistä. Toisaalta järjestöt eivät välttämättä tarjoa sopivaa toimintaa kaikille, joilla on mielenterveysongelmia tai

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

jotka olisivat kiinnostuneita vapaaehtoistoiminnasta. Järjestöjen olisi tärkeä kehittää ja löytää uusia ja innovatiivisia toimintamuotoja ja vapaaehtoistoimintaa eri kohderyhmille.

Luottamuksen ja avun hakemisen tai sen valmiuden esteenä voi olla mielenterveysongelmiin liittyvä stigma, jolloin yksilö ei uskalla ottaa riskiä edes matalan kynnyksen toimintaan osallistumiseen. Käsitystä tukee tuloksemme siitä, että avun hakemisen todennäköisyys oli yhteydessä luottamukseen sosiaalisissa suhteissa eli valmiuteen ottaa sosiaalisia riskejä (vrt. Andrade ym. 2014; Rüscher ym. 2014; Schnyder ym. 2017). He, jotka olisivat valmiita kertomaan mielenterveysongelmasta työkavereilleen, hakisivat todennäköisemmin apua mielenterveysjärjestöistä verrattuna heihin, jotka eivät asiasta kertoisi. Tulos korostaa tarvetta stigman poistamiselle, jotta yksilöt uskaltaisivat ottaa ongelmia puheeksi ja hakea niihin apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Entä mitä luhmanilainen toiminnan tuttuus tarkoittaa suhteessa mielenterveysjärjestöjä kohtaan tunnettuun systeemi- tai luottamukseen? Aineistossamme tuttuus jakautui kahdelle ulottuvuudelle: kokemukseen tai mielikuvaan perustuvaksi tuttuudeksi. Kokemus mielenterveysjärjestöjen toiminnasta eli niiden toimintaan osallistuminen, lisäsi avun hakemisen todennäköisyyttä enemmän kuin mielikuvaan perustuva tuntemus eli toiminnan tunteminen tai järjestöjen nimen tietäminen. Näin ollen järjestötoiminta on ilmeisesti koettu hyödylliseksi ja osallistumiseen liittyvä riskinotto kannattavaksi. On huomattava, että mielenterveysjärjestöjen toiminnasta voi tulla yksilön arkea ja kuntoutumista tukevaa toimintaa vasta luottamuksen aktivoitumisen kautta. Ihmisten, joilla on mielenterveysongelmia, tulisi pystyä luottamaan järjestöihin entistä syvemmin, sillä tuttuus ei aina aktivoi luottamusta.

Avun hakeminen mielenterveysongelmiin liittyy avun tarpeeseen. Aineistomme mukaan mielenterveysjärjestöjen puoleen kääntyisivät todennäköisemmin he, jotka ovat aikaisemmin saaneet riittävästi apua haettuaan sitä sekä he, jotka eivät ole hakeneet apua, koska heillä ei ole ollut avun tarvetta. Näin ollen avun hakemisen todennäköisyyttä vähentää se, ettei yksilö ole hakenut apua aikaisemmin tarpeesta huolimatta sekä aiemmat epäonnistuneet avun hakemisyritykset. Toisin sanoen aikaisemmat kokemukset siitä, että avun tarve on jäänyt tyydyttymättä joko itsestä tai palvelujärjestelmästä johtuvasta syystä, näyttäisivät vähentävän avun hakemisen todennäköisyyttä. Tämä vahvistaa aiempia tuloksia siitä, että vähäinen systeemi- tai luottamus tai kielteiset kokemukset voivat estää avun hakemista (Andrade ym. 2014). Tulos on tärkeä järjestötoiminnan sekä julkisen ja yksityisen sektorin kannalta. Yksilön luottamuksen rapautumisesta seuraava avun hakemisen viivästyminen voi vaikeuttaa ongelmia ja lisätä syrjäytymisen riskiä. Mielenterveysjärjestöjen näkökulmasta tulos korostaa erityisesti sellaisten matalan kynnyksen palvelujen tarjoamista, jossa eri elämäntilanteessa olevat ihmiset tulisivat kohdatuksi, kuulluksi ja autetuksi.

Mielenterveysjärjestöillä on tärkeä rooli mielenterveyden edistämisessä. Lisäksi järjestöt palvelevat myös sairastuneiden läheisiä ja omaisia sekä ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita mielenterveydestä ja vapaaehtoistoiminnasta eri syistä. Ikä voi esimerkiksi olla yhteydessä vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen, mikäli yksilöllä on enemmän aikaa toimintaan osallistumiseen. Järjestöillä on laaja-alaista asiantuntijuutta ja toimintaa mielenterveyttä

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

edistävässä sekä ongelmia ehkäisevässä ja korjaavassa toiminnassa. Niillä on hyvät edellytykset toimia julkisen sektorin aitoina kehittämiskumppaneina. (Ruishalme ym. 2023.) Mielenterveysjärjestöt voivat edistää mielenterveyskysymysten ottamista huomioon yhteiskuntapolitiikan eri osa-alueilla, kuten koulutus-, työllisyys- ja asuntopolitiikassa. Tämä voi parantaa ihmisten elämänlaatua ja ehkäistä mielenterveysongelmien syntymistä. (vrt. Vormaa ym. 2020.)

Tutkimuksen rajoitteet ja vahvuudet

Tutkimuksen rajoitteena on huomioitava ensinnäkin se, ettei vastaajissa ole yli 80-vuotiaita. Toiseksi vastaajien osallistumisaktiivisuutta ei tiedetä, vaan tarkastelemme järjestötoimintaan osallistumista dikotomisen muuttujan kautta. Totesimme aluksi, että Suomessa toimii neljä suurta keskusjärjestöä ja niiden jäsenyhdistyksiä, mutta vastaajien käsitykset mielenterveysjärjestöistä voivat liittyä muihinkin alan järjestöihin. Kyselyssä ei määritetty mielenterveysjärjestöjä, mielenterveysongelmia, toimintaan osallistumista eikä avun hakemista. Vastaajat voivat määritellä ne eri tavoilla ja vastata kysymyksiin näkemystensä mukaisesti. Tutkimusta koskee kyselytutkimusten haaste kyselyjen saavutettavuudesta ja vastaajien valikoitumisesta.

Tutkimuksen vahvuutena on se, että se antaa mielenterveysjärjestöjä kohtaan tunnetun luottamuksen tutkimukseen väestötason näkökulman. Tutkimuksen otos vastaa melko hyvin suomalaisen aikuisväestön sukupuoli-, ikä- ja maantieteellistä rakennetta.

Johtopäätökset

Mielenterveysjärjestöt voisivat tarjota nykyistä useammalle paikan, jossa voi keskustella elämäntilanteesta ja ongelmista tasaveroisesti, kokea yhteisöllisyyttä ja tehdä mielekkäitä asioita (vrt. Rissanen & Jurvansuu 2017, 2018). Tämä voi lisätä myös yksilöiden sosiaalista pääomaa (vrt. Putnam 1995; Ilmonen 2000) ja elämän merkityksellisyyttä.

Mielenterveysjärjestöt voisivat siis toimia Sztompkan (1999) mainitsemina yhteisinä, jotka toiminnallaan motivoivat ihmisiä luottamaan yhteiskuntaan laajemmin (vrt. myös Ilmonen 2000, 35). Tuloksemme riskien ottamisen merkityksestä voi liittää mahdollisuuteen luoda luottamuksen kautta suhteita, jotka vähentävät sosiaalisia riskejä (vrt. Sztompka 1999).

Mielenterveysjärjestöjä kohtaan tunnettu luottamus yhdistyy erilaisiin tekijöihin

Mittasimme mielenterveysjärjestöjä organisaatioina kohtaan tunnettua systeemiluottamusta todennäköisyytenä hakea niistä apua. Se näyttää yhdistyvän selkeämmin mielenterveysjärjestöjen tuntemiseen, käsityksiin niiden toiminnasta, uskallukseen ottaa sosiaalisia riskejä sekä aikaisempiin kokemuksiin avun hakemisesta ja saamisesta kuin demografisiin ja sosioekonomisiin tekijöihin. Hoitoon hakeutumisen valmiudessa ja

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

luottamuksen kokemisessa näyttää kuitenkin olevan myös sosioekonomisia eroja, joista erityisen huolestuttava on pienituloisissa kotitalouksissa asuvien vähäinen todennäköisyys avun hakemiseen. Tulos korostaa tuen ja palvelujen tarjoamisen tarvetta sekä taloudellisen tuen merkitystä haavoittuvassa asemassa oleville.

Mielenterveysjärjestöt laaja-alaisina yhteistyökumppaneina

Suomalaiset luottavat mielenterveysjärjestöihin organisaatioina, joten ne ovat optimaalisia yhteistyökumppaneita julkiselle sektorille ja eri alojen järjestöille. Mielenterveyden edistämisen periaatepäätöksessä korostetaan eri sektoreiden välistä yhteistyötä ja järjestöjen tärkeää roolia (Valtioneuvosto 2025). Mielenterveysjärjestöjen osaamisen hyödyntäminen voi lisätä muiden alojen järjestöjen toiminnan mielenterveysvaikutuksia ja parantaa osallistujien mielenhyvinvointia. Yhteistyö voisi tuoda uusia väestöryhmiä mielenterveysongelmia ennalta ehkäisevän toiminnan sekä korjaavan tuen ja avun piiriin. Samalla olisi mahdollista tuoda järjestötoimintaan osallistuminen osaksi kuntoutumista ja mielenterveysongelmista kärsivien arkea. Vastaavia hyötyjä voisi nousta yhteistyöstä kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa. Kuntien ja hyvinvointialueiden myöntämällä järjestöavustuksilla sekä mielenterveysjärjestöjen tuottamien palvelujen hankinnalla vahvistettaisiin mielenterveysjärjestöjen toiminnan rahoitusta ja varmistettaisiin toiminnan jatkuvuutta. (ks. myös Oosi 2018.) Haasteena toiminnan jatkuvuudelle on se, ettei sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuslaki (laki sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuksista 284/2023) takaa järjestöille varmuutta rahoituksen tasosta tulevaisuudessa.

Mielenterveysjärjestöjen työntekijät ja vapaaehtoiset tuntevat mielenterveysongelmien kanssa elävien arkea, tarpeita ja voimavaroja. Eri tahojen yhteistyöllä olisi mahdollista luoda toimintatapoja, joilla voitaisiin ratkaista keskusteluissa esiin noussutta mielenterveyden ja sen hoidon kriisiä (esim. Kaivosoja & Rissanen 2022; Suvisaari ym. 2021). Mielenterveysjärjestöt voivat toimia haavoittuvien ryhmien äänenä yhteiskunnassa ja olla mukana luomassa paikkoja sekä mahdollisuuksia inhimilliseen ja tasa-arvoiseen kohtaamiseen. Lisäksi järjestöillä on laaja-alaista asiantuntijuutta ja toimintaa ehkäisevässä ja mielenterveyttä edistävässä toiminnassa. Järjestöt voivat myös olla mukana mielenterveystietoisuuden lisäämisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa esimerkiksi järjestämällä kampanjoita ja poistamalla stigmaa (vrt. Vormo ym. 2020.) Niitä tulisi ottaa mukaan entistä enemmän myös tutkimus- ja kehittämistoimintaan. (ks. ATH; Ranta ym. 2020.)

Jatkotutkimusaiheita

Jatkotutkimuksissa olisi tärkeä tarkastella sitä, mitä luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan tarkoittaa toimintaan osallistuville väestöryhmille ja löytyykö alueellisia eroavuuksia. Mielenterveysjärjestöjä kohtaan tunnetun luottamuksen tarkastelua voisi syventää tarkastelemalla eri väestöryhmien käsityksiä niiden toiminnasta.

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

Kirjoittajat ja julkaisun tiedot

Päivi Rissanen, VTT, erityisasiantuntija Mielenterveyden keskusliitto

Janne Jalava, dosentti, kehitysjohtaja, Mielenterveyden keskusliitto

Yhteyshenkilö: Päivi Rissanen, paivi.rissanen@mtkl.fi, 050 433 6518

Avainsanat: luottamus, mielenterveys, mielenterveysjärjestöt

ISSN: 2954-2804

DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

Copyright: © Rissanen & Jalava. Julkaisu on vapaasti käytettävissä ja levitettävissä, kunhan kirjoittaja ja alkuperäinen lähde mainitaan.

Lähteet

Aalto-Kallio, M., Mäkipää, E., Kittilä, R. & Inkinen, A. (2023): Katsaus sosiaali- ja terveysjärjestöjen tulevaisuuksiin. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. <https://www.soste.fi/ajankohtaista/sosten-julkaisut/katsaus-sosiaali-ja-terveysjarjestojen-tulevaisuuksiin/> (Luettu 19.3.2025)

Andrade, L.H., Alonso, J., Mneimneh, Z. ym. (2014): Barriers to mental health treatment. Results from the WHO World Mental Health surveys. Psychological Medicine 44(6): 1303-1317. <https://doi.org/10.1017/S0033291713001943>

ATH (ei pvm.): ATH taulukot. Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestöjen toimintaan osallistuneet. https://terveytemme.fi/ath/aikasarja2013-2016/raportti_html/ath_involv_attray_sochealth_cr.xml (Luettu 11.6.2024)

Cresswell-Smith, J., Macintyre, A. K. & Wahlbeck, K. (2021): Untapped potential? Action by non-governmental organisations on the social determinants of mental health in high-income countries: an integrative review. Voluntary Sector Review 12(2): 189-209. <https://doi.org/10.1332/204080520X15874661935482>

Finfami (ei pvm.): <https://finfami.fi/tietoa-yhdistyksesta/> (Luettu 11.6.2024)

Giddens, A (1990): The Consequences of Modernity. Cambridge: Polity Press.

Halava, I., Pantzar, M. & Lukin, E. (2018): Kansalaisjärjestö jälkiteollisessa artistiyhteiskunnassa. Järjestötoiminnan tulevaisuus. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen arviointi- ja avustusjaosto. <https://static1.squarespace.com/static/5d6e377782e9bf0001baa334/t/5d6e3dc20e4ae80001abf0d9/1567505861339/STEA-Kansalaisj%C3%A4rjest%C3%B6-j%C3%A4lkiteollisessa-artistiyhteiskunnassa.pdf> (Luettu 13.1.2024)

Hallitusohjelma (2023): Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165042/Paaministeri-Petteri-Orpon-hallituksen-ohjelma-20062023.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (luettu 19.3.2025)

Ilmonen, K. (2000): Sosiaalinen pääoma: Käsite ja sen ongelmallisuus. Teoksessa Ilmonen, K. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto Sophi, 9-38.

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

- Jalava, J. (2006): Trust as a Decision: The Problems and Functions of Trust in Luhmannian Systems Theory. Faculty of Social Sciences, Department of Social Policy. Research Reports 1/2006.
- Jalava, J. & Koiso-Kanttila, S. (2013): Ray-rahoitteisten järjestöorganisaatioiden haasteet ja matalan kynnyksen dilemma. Teoksessa: Niemelä, M. & Saari, J. (toim.): Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Kelan tutkimusosasto, Helsinki: 172–192.
- Jurvansuu, S. & Rissanen, P. (2019): Toimijoiden osallistuminen ja aktiivisen kansalaisuuden tukeminen päihde- ja mielenterveysyhdistyksissä. Tietopuu: Tutkimussarja 2/2019: 1–17. A-klinikkasäätiö.
<https://doi.org/10.19207/TIETOPUU8>
- Kaivosoja, M. & Rissanen, P. (2022): Mielenterveyshäiriöihin liittyvät asenteet muuttuneet myönteisemmiksi—Asenteiden muutos ei yksinään poista syrjintää. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 11(138): 969–971.
- Kaskela, T., Pitkänen, T., Valkonen, J. ym. (2014): Järjestö- ja harrastustoimintaan osallistuminen ja päihde- ja mielenterveysongelmat. Teoksessa: Jalava, J. (toim.): ATH-tutkimuksen tuloksia – järjestökentän tutkimusohjelma. Helsinki: THL Työpapereita 37: 21–28
- Luhmann, N. (1979): Trust and power: Two works. Chichester: Wiley.
- Luhmann, N. (1988): Familiarity, confidence, trust: Problems and alternatives. Teoksessa: Gambetta, D. (toim.): Trust: Making and breaking cooperative relations. Oxford: Basil Blackwell.
- Luoto, S. & Wickström, M. (2008): Kansanterveydelle, För Folkhälsoarbete. Pajatson Historia Suomessa. Helsinki: WSOY.
- Marjovuori, A. (2014): Vapaaehtoistyön ytimessä: Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Helsinki: Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisu 9.
- Mielenterveyden keskusliitto ry. (ei pvm.): <https://mtkl.fi/meista/> (Luettu 13.1.2024)
- Mielenterveysbarometri. (2023): <https://www.mtkl.fi/uploads/2023/03/a0e80408-mielenterveysbarometri-2023-vaestokysely-palvelut-ja-hoito.pdf> (Luettu 11.6.2024)
- Mieli ry. (ei pvm.): <https://mieli.fi/mieli-ry/> (Luettu 11.6.2024)
- Möllering, G. (2001): The nature of trust: From Georg Simmel to a theory of expectation, interpretation and suspension. Sociology 35(2): 403–420. <https://doi.org/10.1017/S0038038501000190>
- O'Connor, P. J., Martin, B., Weeks, C. S. & Ong, L. (2014): Factors that influence young people's mental health help-seeking behaviour: A study based on the Health Belief Model. Journal of Advanced Nursing 70(11): 2577–2587. <https://doi.org/10.1111/jan.12423>
- Parsons, T. (1966): Societies; Evolutionary and Comparative Perspectives. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Parsons, T. (1978): Action theory and the human condition. New York: Free Press.
- Peltosalmi, J., Eronen, A., Haikari, J. ym. (2022): Järjestöbarometri 2022. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys.
- Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1–19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

Peltosalmi, J., Eronen, A., Londén, P. & Ruuskanen, P. (2024): Järjestöbarometri—Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2024/10/JP-2024_01102024-1.pdf (Luettu 9.1.2024)

Psykosociala förbundet rf. (ei pvm): <https://www.fspc.fi/kontakt/om-oss> (Luettu 20.3.2025)

Putnam, R. D. (1995): Bowling Alone: America's Declining Social Capital. Journal of Democracy 6(1): 65–78. <https://doi.org/10.1353/jod.1995.0002>

Ranta, T., Laasonen, V., Lähteenmäki-Smith, K. ym. (2020): Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudistajina? Selvitys STEA-avusteisesta tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:19. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162233> (Luettu 11.6.2024)

Rautiainen, P., Taskinen, H. & Rissanen, S. (2020): Sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen – virstanpylväitä menneestä ja suuntia tulevasta. Teoksessa: A. Hujala & H. Taskinen (toim.): Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Tampere: Tampere University Press: 15–45.

Rickwood, D. J., Deane, F. P. & Wilson, C. J. (2007): When and how do young people seek professional help for mental health problems? Medical Journal of Australia 187(7 Supplement): 35–39. <https://doi.org/10.5694/j.1326-5377.2007.tb01334.x>

Rissanen, P. & Jurvansuu, S. (2017): Vertaistoiminnan muodot ja merkitys päihde- ja mielenterveysjärjestöissä. Kuntoutus, 40(1), 5–17.

Rissanen, P. & Jurvansuu, S. (2018): ”Haaveestani tehdä hyvää en ole luopunut”. Vapaaehtoistoimintaan liittyvät merkitykset mielenterveys- ja päihdejärjestöissä. Tietopuu tutkimussarja 2/2018: 1–16. A-klinikasäätiö. <https://doi.org/10.19207/TIETOPUU6>

Ruishalme, O., Larivaara, M. & Tuomaala, E. (2023): Järjestöt voimavarana. Kumppanuusraportti mielenterveysstrategian toimeenpanosta 2020–2023. MIELI Suomen Mielenterveys ry. <https://mieli.fi/uutiset/mielenterveysstrategian-toteutus-jattaa-osan-jarjestojen-tyosta-huomiotta/> (Luettu 20.3.2025)

Rüsch, N., Müller, M., Ajdacic-Gross, V. ym. (2014): Shame, perceived knowledge and satisfaction associated with mental health as predictors of attitude patterns towards help-seeking. Epidemiology and Psychiatric Sciences 23(2): 177–187. <https://doi.org/10.1017/S204579601300036X>

Salaheddin, K. & Mason, B. (2016): Identifying barriers to mental health help-seeking among young adults in the UK: a cross-sectional survey. British Journal of General Practice 66(651): e686–e692. <https://doi.org/10.3399/bjgp16X687313>

Schnyder, N., Panczak, R., Groth, N. & Schultze-Lutter, F. (2017): Association between mental health-related stigma and active help-seeking: Systematic review and meta-analysis. British Journal of Psychiatry 210(4): 261–268. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.116.189464>

Siisiäinen, M. (2000): Järjestöllinen pääoma Suomessa. Teoksessa: Kaj Ilmonen (toim.): Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: SoPhi, 144–169.

Simmel, G. (1950): The Sociology of Georg Simmel (Wolff K. H. kään.) New York: Free Press.

Sotkanet. (2020): Sotkanet taulukot. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szYONgEA®ion=s07MBAA=&year=sy5ztDbS0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024> (Luettu 1.11.2022)

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1–19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

STEA (ei pvm.): Sosiaali- ja terveysjärjestöjen STEA-avustusten rahoitusmallin uudistus 2020–2026. <https://www.stea.fi/tietoa-steasta/sosiaali-ja-terveysjarjestojen-stea-avustusten-rahoitusmallin-uudistus-2020-2026/> (Luettu 16.1.2024)

Suvisaari, J., Appelqvist-Schmidlechner, K., Solin, P. ym. (2021): Aikuisväestön mielenterveys ja avun hakeminen mielenterveysongelmiin - FinSote 2020. Tutkimuksesta tiiviisti 42. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-698-5>

Sztompka, P. (1999): Trust a sociological theory. Cambridge: Cambridge University Press.

THL (2023): Mielenterveyden edistäminen <https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen> (Luettu 19.3.2025)

Valtioneuvosto (2025): Valtioneuvoston periaatepäätös mielenterveyden edistämisestä. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:11. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/166070/VN_2025_11.pdf?sequence=4&isAllowed=y (Luettu 19.3.2025)

Virtanen, M. (2013): Kulmikkaasta ongelmasta pyöreäksi pohdinnaksi: Lääketieteen eettiset neuvottelukunnat eriytyvässä yhteiskunnassa. Teoksessa: Jalava, J. (Toim.): Yhteiskunnan järjestelmät – Niklas Luhmannin ajattelu. Helsinki: Gaudeamus, 117–141.

Vorma, H., Rotko, T., Larivaara, M. & Kosloff, A. (2020): Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4139-7> (Luettu 24.3.2025)

Rissanen, P. & Jalava, J. (2025): Hakisitko apua mielenterveysjärjestöstä? Suomalaisten luottamus mielenterveysjärjestöjä ja niiden toimintaa kohtaan. A-klinikkasäätiö: Tutkimussarja 1/2025: 1-19. DOI: <https://doi.org/10.19207/Akls2>

English summary

Would You Seek Help from a Mental Health Association? Trust in Mental Health Associations and Their Activities Among the Finnish Population

Background: This study examines the level of trust that the Finnish population has in mental health associations and their activities, drawing upon Niklas Luhmann's systems-theoretic approach to trust, which distinguishes between three types of trust: familiarity, trust, and confidence.

Methods: The research utilizes data from the Mental Health Barometer survey, which was completed by a sample of 2,126 individuals. To analyse the distribution of perspectives among the Finnish population and various demographic groups, we employ cross-tabulation and binary logistic regression analysis.

Results: Findings reveal that the Finnish population perceives mental health associations as reliable organizations, with over half of the respondents indicating their willingness to seek help for their own mental health issues from these associations. Moreover, the majority of participants consider these associations to be effective and suitable for the treatment of mental health problems. However, it is important to note that trust in these associations is not frequently activated, as only six percent of the population reported participating in their activities. The study also identifies a positive association between favourable views of mental health associations and individuals' openness regarding their own mental health problems.

Conclusions: Collaboration between mental health associations, the public sector, and associations from various sectors holds the potential to address the current mental health crisis and improve its treatment.

Keywords: Trust, mental health, mental health association.